

STERK VAN START FORMING

*Volgens Tuckman

Een veilige en verbonden klasstart

10 activiteiten voor kennismaking en vertrouwen

Domus
Essentia

Inhoudsopgave

Inleiding:het modelvanTuckman	3
SPECIFIEKE KANSENENVALKUILENVANELKEFASE	3
Forming – de opstartfase	4
1.De Spiegelwand	5
2. Het Vertrouwencircuit.....	6
3. Emotie kaartjes indeKring	7
4. De Samenwerkingspuzzel	8
5. Mijn Superkracht	9
6. Het Afspraakspel	10
7. Het Gevoelensverhaal.....	11
8. Netwerk van Complimenten	12
9. Rituelenopbouw	13
10. Groepsfoto-collage.....	14

Inleiding: het model van Tuckman

Wanneer een groep leerlingen samen een schooljaar start, doorloopt zij in de regel een aantal ontwikkelingsfasen. Psycholoog **Bruce W. Tuckman** beschreef dit proces als een sequentie van vier stadia:

DE FORMINGFASE:

In deze fase **verkennen** de groepsleden elkaar, de leerkracht en omgevingsfactoren. Ze zijn vriendelijk maar onzeker en willen weten wat de regels en doelen zijn.

DE STORMINGFASE:

In deze fase komt de **innerlijke spanning** naar boven: meningsverschillen worden uitgesproken, rollen en posities worden betwist en soms ontstaan er subgroepen.

DE NORMINGFASE:

Deze fase treedt in wanneer de conflicten worden aangepakt en er wederzijds vertrouwen ontstaat. Afspraken worden **geaccepteerd** en de groep groeit naar een **gevoel van eenheid**.

DE PERFORMINGFASE:

Hier kan de groep zelfstandig functioneren: leden kennen hun rol, werken resultaatgericht en zijn in staat om met dissensus om te gaan op een constructieve manier.

SPECIFIEKE KANSEN EN VALKUILEN VAN ELKE FASE

Als leerkracht kan je de groep ondersteunen door passende activiteiten in te zetten. In deze bundel vind je per fase tien activiteiten met therapeutische inspiratie. Bij elke activiteit staat vermeld hoe ze bijdraagt aan het groepsproces en welke gevaren ze helpt voorkomen.

FORMING – de opstartfase

De start van elke groep:
veiligheid, kennismaken en vertrouwen opbouwen.

“Een sterke basis is de sleutel. In deze fase leren leerlingen elkaar kennen en ontstaat er een eerste groepsidentiteit.”

In de formingfase staat het leggen van een *veilige basis* centraal. Leerlingen leren elkaar en de leerkracht kennen en zoeken houvast in regels en structuur. De sfeer is meestal *beleefd* maar *afwachtend*.

Valkuilen zijn dat enkele leerlingen *onzeker* blijven of dat er onzichtbare *subgroepen* ontstaan.

De onderstaande activiteiten helpen om verbinding en vertrouwen te creëren en om sociaal-emotionele vaardigheden bewust te ontwikkelen.

1. De Spiegelwand

Fase:

Forming

Lesdoel:

Emoties herkennen bij zichzelf en anderen; empathie ontwikkelen.

Ontwikkelingsdoel:

Emotieherkenning, perspectiefname.

Domein:

Sociaal-emotioneel leren / muzische vorming (drama).

Inleiding:

Laat de leerlingen per twee tegenover elkaar staan. Vertel dat ze elkaar gaan nabootsen alsof de ander een spiegel is. Bespreek kort een paar emotiewoorden.

Kern:

Eén leerling speelt een emotie met gezicht en lichaam (bijv. boos, blij, verdrietig, bang, verbaasd). De ander spiegelt exact. Nadien wisselen de rollen.

Slot:

In de kring reflecteren de kinderen: welke emoties waren gemakkelijk of moeilijk om te tonen? Hoe voelde het om gespiegeld te worden?

Strategie:

Coöperatief leren, ervaringsgericht.

Materiaal:

Geen.

Observatiedoelen:

Kan de leerling de emotie correct uitdrukken?

Durft hij/zij zich te laten zien?

Wordt er gegiecheld of weggekeken?

Fasekader:

In de formingfase kunnen leerlingen zich nog onzeker voelen.

Door spiegelactiviteiten leren ze veilig naar elkaar te kijken.

Deze activiteit voorkomt dat er al vroeg misverstanden

ontstaan door onbegrip van lichaamstaal.

2. Het Vertrouwencircuit

Fase:

Forming

Lesdoel:

Vertrouwen opbouwen en zorgzaamheid stimuleren.

Ontwikkelingsdoel:

Basisvertrouwen, impulscontrole, zorgend gedrag.

Domein:

Sociaal-emotioneel leren / bewegingsopvoeding.

Inleiding:

Maak een eenvoudig parcours (banken, pionnen, stoelen, matten). Leg uit dat de leerlingen elkaar geblinddoekt gaan begeleiden.

Kern:

Eén leerling krijgt een blinddoek en wordt door een klasgenoot langs het parcours geleid via steminstructies. Halverwege wisselen de rollen.

Slot:

Bespreek in de kring: hoe voelde het om te vertrouwen? Hoe was het om verantwoordelijkheid te dragen?

Strategie:

Coöperatieve werkvorm, ervaringsleren.

Materiaal:

Blinddoeken, obstakels.

Observatiedoelen:

Laat de leerling zich leiden?

Gebruikt de begeleider duidelijke taal?

Toont de groep zorgzaamheid?

Fasekader:

Wanneer leerlingen elkaar nog niet goed kennen, kunnen ze zich terugtrekken. Deze activiteit stimuleert fysieke en emotionele samenwerking en voorkomt dat schuchtere kinderen geïsoleerd blijven.

3. Emotiekaartjes in de Kring

Fase:

Forming

Lesdoel:

Woorden geven aan gevoelens; leren dat emoties benoemd mogen worden.

Ontwikkelingsdoel:

Emotionele geletterdheid (therapeutische basis voor zelfregulatie).

Domein:

Sociaal-emotioneel leren / taal (mondelinge communicatie).

Inleiding:

Toon een reeks kaartjes met emoticons of pictogrammen (blij, boos, bang, verdrietig, trots, jaloers). Vraag wie een voorbeeld kan bedenken.

Kern:

Ieder kind trekt een kaartje en vertelt een situatie waarin het die emotie voelde. Andere leerlingen mogen kort reageren met herkenning of een aanvullend voorbeeld.

Slot:

Hang de emotiekaartjes zichtbaar in de klas en verwijst er regelmatig naar.

Strategie:

Kringgesprek

Materiaal:

Emotiekaartjes.

Observatiedoelen:

Kan het kind woorden vinden?

Durft het een gevoel te delen?

Reageert de groep steunend of lacherig?

Fasekader:

Onbekendheid met emoties kan leiden tot internaliseren of externaliseren. Door vroeg te oefenen in delen en luisteren voorkom je dat emoties onder de radar blijven en later tot conflicten leiden.

4. De Samenwerkingspuzzel

Fase:

Forming

Lesdoel:

Samenwerking en probleemoplossend denken stimuleren.

Ontwikkelingsdoel:

Sociale flexibiliteit en coöperatie.

Domein:

Sociaal-emotioneel leren / wereldoriëntatie.

Inleiding:

Laat een puzzel of bouwwerk zien die uit verschillende delen bestaat.

Vertel dat alleen door samenwerking de puzzel kan worden opgebouwd.

Kern:

Verdeel de klas in groepjes. Elk groepje krijgt onderdelen maar mist belangrijke stukken die bij andere groepjes liggen. Alleen door te ruilen en te overleggen kan de puzzel voltooid worden.

Slot:

Reflecteer: wat hielp om het op te lossen? Wat maakte het moeilijk?

Strategie:

Probleemoplossend en coöperatief leren.

Materiaal:

Puzzelstukken – bouwwerk

Observatiedoelen:

Wie neemt het voortouw? Worden meningsverschillen uitgesproken of vermeden? Hoe gaan leerlingen om met frustratie?

Fasekader: In de formingfase kan iedereen nog beleefd doen, maar verborgen competitiedrang sluimert. Door een gezamenlijke puzzel te laten slagen, leren ze dat samenwerken loont en dat iedereen nodig is.

5. Mijn Superkracht

Fase:

Forming

Lesdoel:

Bewust worden van eigen talenten; waardering tonen voor de diversiteit in de groep.

Ontwikkelingsdoel:

Positieve identiteit, zelfvertrouwen.

Domein:

Sociaal-emotioneel leren / muzische vorming.

Inleiding:

Vertel dat iedereen iets kan waarin hij/zij uitblinkt – een superkracht.

Kern:

Laat kinderen hun superkracht tekenen of beschrijven op een kaartje. In kleine groepjes delen ze deze talenten. Moedig aan dat anderen positieve feedback geven.

Slot:

Maak van alle superkrachten een klasposter.

Strategie:

Talentgericht werken.

Materiaal:

Kaartjes, stiften, groot papier.

Observatiedoelen:

Durft het kind iets positiefs over zichzelf te benoemen?

Reageert de groep met respect?

Worden talenten van minder zichtbare kinderen erkend?

Fasekader:

In de opstartfase zetten leerlingen vaak sociale maskers op. Door te focussen op talenten voorkom je dat kinderen zich reduceren tot stereotypes en stimuleer je een cultuur van waardering.

6. Het Afspraakspel

Fase:

Forming

Lesdoel:

Gezamenlijke afspraken creëren die door iedereen gedragen worden.

Ontwikkelingsdoel:

Structuurbeleving, zelfcontrole.

Domein:

Sociaal-emotioneel leren / klasmanagement.

Inleiding:

Bespreek dat elke groep regels en afspraken nodig heeft om goed samen te werken.

Deze gaan jullie samen bepalen.

Kern:

Gebruik een dobbelsteen met zes thema's: respect, stilte, materiaal, samenwerken, hulp geven & vragen, omgaan met emoties. De leerlingen draaien of gooien en bedenken per thema één concrete klasafpraak.

Slot:

Noteer de afspraken op een poster en laat iedereen tekenen.

Strategie:

Coöperatieve besluitvorming.

Materiaal:

Dobbelsteen, groot papier, stiften.

Observatiedoelen:

Zijn de afspraken realistisch?

Wie neemt het voortouw?

Zijn er leerlingen die overruled worden?

Fasekader:

Zonder duidelijke afspraken kan de groep in de stormingfase chaotisch worden. Deze activiteit legt een gezamenlijk fundament en voorkomt dat regels als iets 'van de leerkracht' worden gezien.

7. Het Gevoelensverhaal

Fase:

Forming

Lesdoel:

Gevoelens en perspectieven herkennen in verhalen; empathie ontwikkelen.

Ontwikkelingsdoel:

Emotionele cognitie en perspectiefneming.

Domein:

Sociaal-emotioneel leren / taal.

Inleiding:

Lees of vertel een kort verhaal waarin emoties duidelijk aanwezig zijn (Aanrader: [Kat in de stad](#) - Nele Everaert & Jamina Van Maele).

Kern:

Stop op sleutelmomenten en vraag: hoe voelt dit personage zich nu? Hoe weet je dat? Wat zou jij doen? Laat leerlingen alternatieve reacties bedenken.

Slot:

Koppel de inzichten aan de klas: wat leren we hiervan?

Strategie:

Verhalend leren, dialogisch onderwijs.

Materiaal:

Verhaal (prent, boek of zelfgeschreven).

Observatiedoelen:

Begrijpt de leerling hoe het personage zich voelt?

Kan hij/zij alternatieven bedenken?

Lachen leerlingen bepaalde gevoelens weg?

Fasekader:

Wanneer empathie onvoldoende ontwikkeld is, kunnen leerlingen later in de stormingfase hard en veroordelend reageren. Door vroeg te oefenen voorkom je dat.

8. Netwerk van Complimenten

Fase:

Forming

Lesdoel:

Positieve interacties en sociale verbinding stimuleren.

Ontwikkelingsdoel:

Positief sociaal gedrag, waarderende communicatie.

Domein:

Sociaal-emotioneel leren / muzische vorming.

Inleiding:

Ga met de klas in een kring zitten met een bol wol. Leg uit dat jullie een netwerk gaan bouwen met complimenten.

Kern:

Eén leerling begint met de bol wol, geeft een compliment aan iemand anders en gooit de bol. Deze houdt een stuk wol vast en geeft op zijn beurt een compliment aan een ander. Ga door tot iedereen in het netwerk zit.

Slot:

Kijk naar het web en bespreek hoe jullie allemaal verbonden zijn door positieve woorden.

Knip de draadjes af en laat elk kind een stukje wol meenemen als herinnering.

Strategie:

Waarderend leren, kringactiviteit.

Materiaal:

Bol wol.

Observatiedoelen:

Geeft het kind oprechte complimenten?

Worden alle leerlingen betrokken?

Wie blijft achter?

Fasekader:

Een positief klimaat aan het begin voorkomt dat er later cynisme of onderlinge rivaliteit ontstaat. Complimenten helpen om de identiteit van de groep te bouwen.

9. Rituelenopbouw

Fase:

Forming

Lesdoel:

Groepsidentiteit versterken via rituelen.

Ontwikkelingsdoel:

Vertrouwen, saamhorigheid.

Domein:

Sociaal-emotioneel leren / klasmanagement.

Inleiding:

Leg uit dat veel groepen rituelen hebben die hun verbondenheid tonen (bijvoorbeeld een ochtendgroet of afsluitlied).

Kern:

Ontwikkel samen een klasritueel: een kort liedje, een klapritme, een geheime handshake of een groepskreet. Laat de leerlingen brainstormen en kiezen. Oefen het ritueel dagelijks.

Slot:

Reflecteer na een week: hoe voelt het om elke dag hetzelfde te doen? Past het bij onze klas?

Strategie:

Co-creatie en herhaling.

Materiaal:

Optioneel instrumenten of papier voor songtekst.

Observatiedoelen:

Welke ideeën worden geopperd?

Worden alle stemmen gehoord?

Voelt het

ritueel voor iedereen veilig?

Fasekader:

Een gedeeld ritueel werkt als anker en voorkomt dat leerlingen zich los voelen van de groep. Het geeft structuur en een gevoel van "wij".

10. Groepsfoto-collage

Fase:

Forming

Lesdoel:

Elkaar leren kennen via beeld en creativiteit; groepsidentiteit visualiseren.

Ontwikkelingsdoel:

Zelfwaardering, sociaal bewustzijn.

Domein:

Muzische vorming / sociaal-emotioneel leren.

Inleiding:

Vraag leerlingen om thuis een foto mee te brengen of zichzelf te tekenen. Vertel dat jullie een kunstwerk maken van jullie klas.

Kern:

Laat elk kind zijn/haar foto of tekening op een groot canvas plakken. Versier het met symbolen die de klas kenmerken (vriendelijkheid, creativiteit, humor...). Schrijf bij elke foto een mooie boodschap.

Slot:

Hang de collage op een zichtbare plaats. Bespreek hoe jullie een uniek team vormen.

Strategie:

Creatieve groepsopdracht.

Materiaal:

Canvas of groot karton, lijm, tekenmateriaal, persoonlijke foto's/tekeningen.

Observatiedoelen:

Heeft iedereen een plek?

Hoe reageren leerlingen op elkaars beelden?

Voelt

iedereen zich erkend?

Fasekader:

Een tastbare collage versterkt het gevoel van samenhang en voorkomt dat leerlingen zich anoniem voelen binnen de groep.

Slotwoord

Met deze activiteiten heb je een stevige basis gelegd: leerlingen voelen zich gezien en welkom. Een veilige start is goud waard - hieruit groeit alles verder. Veel succes met het vervolg van jullie klasreis!

Ontdek ook de andere Sterk van Start - bundels en maak jouw klas stap voor stap hechter?

STERK VAN START STORMING

Samen leren omgaan met verschillen

10 activiteiten voor meer verbinding

STERK VAN START NORMING

Van afspraken naar échte samenwerking

10 activiteiten voor duidelijkheid en verbinding

STERK VAN START PERFORMING

Talent vieren én zelfstandigheid

10 activiteiten voor zelfstandigheid én vieren

Je hebt nu alles in handen voor een sterke start. Wil je vermijden dat je groep vastloopt in spanningen of dat afspraken verwateren? In de volledige 4-fasenbundel vind je 40 extra activiteiten en tools om dit te voorkomen.

Ontdek de bundel .

STERK VAN START - PREMIUM

40 activiteiten voor een hechte klasgroep volgens de fasen van Tuckman

Sociaal-emotionele vaardigheden en groepsvorming in de klas

